

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата економічних наук, доцента

Відякіної Марії Миколаївни на дисертаційну роботу

Пасмор Марини Сергіївни

на тему «БРІКС як надінтеграційне утворення в умовах глобальних викликів»,

подану до захисту у спеціалізованій вченій раді К 64.051.25

у Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна

на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук

за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і

міжнародні економічні відносини

Актуальність теми дослідження

Розвиток інтеграційних процесів у сучасній системі міжнародних економічних відносин став закономірним результатом інтенсифікації руху товарів і факторів виробництва між різними країнами, що потребувало створення надійніших виробничо-збутових зв'язків між країнами й усунення численних перешкод на шляху міжнародної торгівлі та пересування факторів виробництва. Міждержавні інтеграційні об'єднання та багатосторонні політичні угоди стали способом вирішення багатьох питань у галузі міжнародних економічних відносин, зокрема подолання глобальних викликів. Однак, існуючих методів та зв'язків в епоху глобальних трансформацій недостатньо. Отже, перехід у міжнародних економічних відносинах до надінтеграційної взаємодії є логічною та об'єктивною реакцією країн на глобальні виклики. Таким чином, тема дисертаційної роботи Пасмор Марини Сергіївни обумовлена необхідністю систематизації теоретичних знань щодо ролі надінтеграційних процесів у трансформації світового економічного простору, подальшого розвитку концептуальних та методичних засад їх дослідження, прогнозування шляхів взаємодії України із надінтеграційними утвореннями на прикладі БРІКС, має високий ступінь значимості та актуальності.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень,

висновків та рекомендацій

Наукові положення, висновки і рекомендації, які представлено в дисертації Пасмор Марини Сергіївни, слід оцінити як теоретично обґрунтовані та достовірні. Це обумовлено тим, що вони базуються на використанні широкого кола методів дослідження, зокрема, системному підході; загальнонаукових та спеціальних методах наукового пізнання; багатофакторних методах дослідження; методах математичного моделювання – кластерного, факторного та кореляційно-регресійного методів, а також методі прогнозування.

Достовірність отриманих результатів дослідження забезпечено також використанням статистичних даних та аналітичних матеріалів міжнародних організацій (ООН, ЮНКТАД, МВФ, Світового банку, Всесвітнього економічного форуму), міжнародних аналітичних груп, монографічних досліджень українських та зарубіжних науковців-економістів.

На користь достовірності та обґрунтованості наукових положень дисертаційної роботи, висновків та рекомендацій автора свідчить їх апробація на 10 науково-практичних конференціях і семінарах різного рівня, а також публікація результатів проведеного дослідження у відкритому друці у 20 наукових роботах, з них – 6 статей у наукових фахових виданнях України та 1 стаття в іноземному науковому періодичному виданні іншої держави. Загальний обсяг публікацій – 4,59 д.а., з яких особисто автору належить 3,15 д.а. У публікаціях з достатньою повнотою відображено результати проведеного дослідження.

Автореферат відповідає основному змісту дисертації.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами

Робота виконана у відповідності до тематики науково-дослідної роботи кафедри міжнародних економічних відносин Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України «Трансформація міжнародних економічних відносин в епоху глобалізації» (№ державної реєстрації 0113U001401), у рамках якої досліджено особливості розвитку процесів регіональної економічної інтеграції в сучасних глобалізаційних умовах (довідка №4002/13 від 13.05.2016 р.)

Наукова новизна отриманих результатів

Відповідно до поставленої мети в дисертаційній роботі обґрунтовано ряд наукових положень, висновків та рекомендацій, що характеризуються науковою новизною, а саме:

1. У дисертаційній роботі автором виявлено й охарактеризовано передумови, мотивацію, феноменальні риси та вектори впливу функціонального переходу від регіональної інтеграції до надінтеграційної взаємодії як сучасного процесу взаємовідносин, кооперації та партнерства, що здійснюється на рівні міжнародних інтеграційних утворень, що певною мірою відповідає глобальним викликам і призводить до формування нових організаційних структур й трансформації існуючої системи міжнародних відносин в глобальних умовах розвитку (с.28 - 29).

2. Задля поглиблення існуючої теоретичної бази автором розкрито й обґрунтовано сутність поняття «надінтеграційне утворення» як нової форми економічної інтеграції (с.31 - 33).

3. З метою визначення взаємозв'язку інтеграційних процесів із питаннями глобального характеру, у роботі удосконалено систематизацію глобальних викликів людству в якості чинників (с.13-16), які мотивують надінтеграцію країн світу, що входять до різних інтеграційних угруповань.

4. Автором удосконалено методичний інструментарій дослідження надінтеграційних процесів в умовах глобальних викликів (с. 48), що створює підґрунтя для всебічного деталізованого аналізу та формування стратегій розвитку надінтеграційних утворень.

5. Автором запропоновано обґрунтування основних складових економічних процесів, що сприяють консолідації країн БРІКС у якості надінтеграційного утворення (створення нової банківської системи з єдиним Банком розвитку; удосконалення світової логістичної системи за рахунок створення Нового шовкового шляху; консолідована позиція в СОТ стосовно зниження субсидій аграрному сектору у високорозвинених країнах; об'єднання зусиль у науково-технічному й економічному співробітництві, удосконаленні транспортної інфраструктури тощо (с. 59 - 66)).

6. З метою формування пріоритетних сценаріїв розвитку міжнародного співробітництва України з країнами надінтеграційного утворення БРІКС автором було визначено стратегічні позиції у трирічному прогностичному періоді (2016–2018 рр.) (с. 157).

Теоретичне і практичне значення отриманих результатів

Теоретичне значення висновків, викладених у дисертації, полягає у розвитку теоретичних положень та практичних рекомендацій як базису для дослідження процесу надінтеграції в умовах глобальних викликів, а також взаємодії України та надінтеграційного утворення БРІКС.

Про практичне значення дисертації свідчить широке використання результатів дослідження в аналітичній роботі з питань зовнішньоекономічної діяльності Департаменту з міжнародного співробітництва Харківської міської ради (довідка № 364/1/01-01- 21 від 21.04.2016 р.), Департаменту економіки та міжнародних відносин Харківської обласної державної адміністрації (довідка № 03-44/1590/1 від 07.04.2016 р.), а також у практичній діяльності ТОВ НВК «Харківтранс» – при розробці нових бізнес рішень та підвищенні ефективності професійної діяльності із суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності країн БРІКС (довідка № 83/01 від 11.04.2016 р.).

Результати наукового дослідження використані також у навчальному процесі Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України при розробці навчально-методичного забезпечення і викладанні дисципліни «Міжнародні економічні відносини» (довідка № 4002/12 від 07.04.2016 р.).

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Позитивно оцінюючи досягнуті результати та наукову новизну положень дисертаційного дослідження, необхідно висловити деякі зауваження і зазначити дискусійні положення:

1. Одне з ключових дослідницьких завдань дисертації полягало у дослідженні характеру глобальних викликів як рушійної сили сучасних інтеграційних процесів.

Так, у параграфі 1.1. автор критично розглядає наукові підходи до розуміння передумов, специфіки прояву глобальних викликів, формулює власне бачення їх змістової наповненості, втім, не обмежуючи авторське право на визначення дійсно пріоритетних напрямів дослідження даної проблематики, на нашу думку, все ж доцільно було б більше уваги приділити теоретичним розробкам, які націлені на проблеми, пов'язані з протистоянням країн сучасним глобальним викликам, що істотно б посилювало наукову цінність дисертаційної роботи.

2. Заслуговує на увагу запропонований автором методичний підхід до дослідження надінтеграційних процесів у п. 1.3., що дозволяє систематизувати перелік показників, які характеризують соціально-економічний стан країн-членів надінтеграційних процесів. Автор представляє його у якості структурно-логічної схеми, що включає визначення: переліку показників, які можуть слугувати для оцінки стану та перспектив розвитку надінтеграційних утворень; підходів до аналізу інтеграційних процесів у країнах світу – системного, кластерного, факторного; лінійну регресію для побудови трендів економічного характеру; компаративний аналіз для порівняння соціально-економічних процесів у різних країнах світу та інтеграційних угрупованнях. Проте, звернемо увагу, що робота виграла б від детальнішого обґрунтування вибору саме цих складових індикаторів, їхнього внеску в прогнозний аналіз розвитку надінтеграційних процесів у світі, що дало б змогу глибше висвітлити питання та посилити рівень новизни дисертаційного дослідження (с.39 - 40).

3. У дисертації акцентується увага та тому, що надінтеграційні процеси є засобом подолання глобальних викликів (с. 13-16), які є питанням міжнародної проблематики. Підкреслюється, що глобальні виклики можуть бути вирішені виключно на міждержавному рівні, а в умовах трансформації сучасних міжнародних економічних відносин відбувається консолідація з даного питання на міжінтеграційному (надінтеграційному рівні). Однак, зауважимо, що автор лише констатує сучасний стан об'єкту і не надає конкретних рекомендацій з приводу можливих перспектив, стратегічних напрямів розвитку надінтеграційних процесів в умовах посилення глобальних викликів, що було б вагомим внеском до розробки даного питання.

4. Змістовні розрахунки, наведені автором у параграфах 3.2., 3.3. дисертаційної роботи стосовно перспектив розвитку БРІКС у глобалізованому світі, потребують, на наше переконання, логічного продовження у сенсі ґрунтовнішого пояснення здобутих економіко-математичних результатів та аргументації практичних висновків за ними. Це надало б змогу чітко окреслити дослідницьку позицію, підвищити обґрунтованість та завершеність дисертаційного дослідження як з математичної, так і з аналітичної точки зору.

5. Застосування автором у роботі прогнозного методу, а також запропоновані сценарії розвитку співробітництва БРІКС та України на трирічний період (п. п. 3.3.) з 2016–2018 рр., із аналізом тенденцій та перспектив безпосередньо по кожній країні, свідчить про високий дослідницький рівень роботи. У даному контексті автором встановлено, що за показниками, які характеризують надінтеграційні процеси у міжнародному економічному просторі, в усі прогнозовані періоди Росія є найвіддаленішою країною від України. У першому перспективному періоді прогнозування найменш ресурсовитратною для України очікується міжнародна співпраця з Індією, у другому – з Індією та ПАР, у третьому – також з Індією та ПАР, але з додатковими витратами порівняно з першим періодом (с. 162). Разом з тим, суттєво поглибити рівень авторського аналізу й посилити практичне значення роботи слід було б за рахунок поєднання здобутих висновків у єдиний план, комплекс рекомендацій щодо майбутніх дій та перспектив.

У роботі є певні редакційні упущення, неузгодження та неточності, у деяких випадках текст носить описовий характер, загальновідомі положення, тощо. Водночас зазначені зауваження не є принциповими і в більшості випадків носять дискусійний характер.

В цілому вони не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи, її наукової новизни, теоретичного і практичного значення.

Відповідність дисертації вимогам «Положення про порядок присудження наукових ступенів»

Незважаючи на вищезгадані недоліки та дискусійні питання, дисертаційної роботи Пасмор Марини Сергіївни «БРІКС як надінтеграційне утворення в умовах

глобальних викликів» є завершеною самостійною науковою працею, в якій вирішено важливе наукове завдання визначення нової форми міжнародних економічних відносин – надінтеграційної взаємодії та розробки науково-практичних рекомендацій щодо функціонування надінтеграційних утворень на прикладі БРІКС, а також шляхів їх співробітництва з Україною.

За актуальністю, постановкою завдань дослідження, теоретико-методологічною обґрунтованістю, науковою та практичною значущістю отриманих результатів дисертаційна робота, що опонується, відповідає встановленим вимогам п. 9, 11, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів».

Загальні висновки по дисертаційній роботі

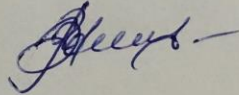
Дисертаційна робота Пасмор Марини Сергіївни відзначається логічністю та обґрунтованістю, якістю та стилем наведеного матеріалу відповідає вимогам, які висуваються до наукових робіт такого рівня. Зміст та результати роботи повністю відповідають паспорту спеціальності 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Високий рівень виконаного дослідження, наукова новизна отриманих результатів, теоретичне і практичне значення, достовірність висновків і рекомендацій, актуальність теми дають підставу стверджувати, що дисертаційна робота «БРІКС як надінтеграційне утворення в умовах

глобальних викликів» відповідає вимогам МОН України та пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р., а її автор, Пасмор Марина Сергіївна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Офіційний опонент

доцент кафедри світового господарства
і міжнародних економічних відносин
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
кандидат економічних наук, доцент

М.М. Відякіна

ПІДПИС ЗАСВІДО-
ВЧЕНИЙ СЕКРЕТАР
КАРАУЛЬНА НА
13.10.2015

